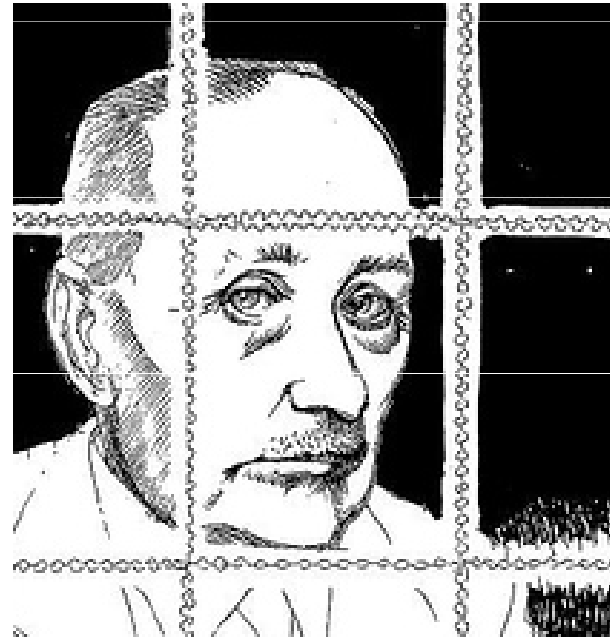

Nescio

Elsschot

1. Nescio = Elsschot

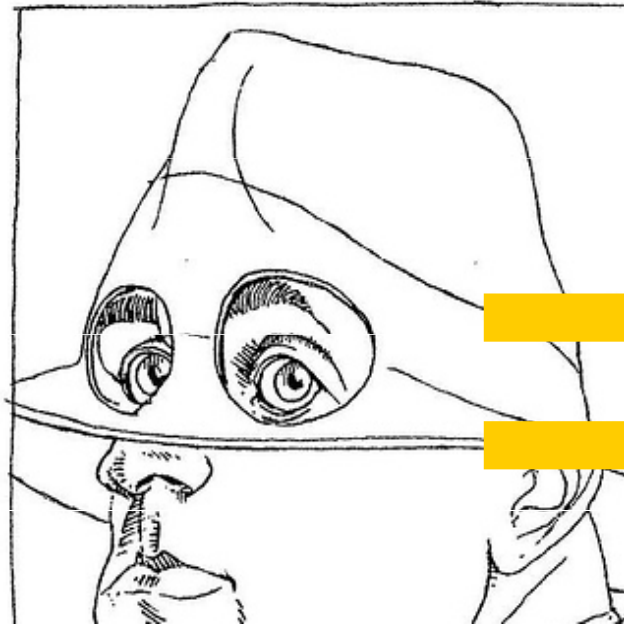
2. Nescio ≠ Elsschot

3. Bespreking fragmenten

★ **Nescio**

★ **Elsschot**

Elsschot

Nescio

Pseudoniem

Nescio

J.H.F. Grönloh
(1882 – 1961)

Elsschot

A.J. de Ridder
(1882 – 1960)

Nescio = “ik weet (het)
niet”

Receptie

Opm.: receptie = (literaire) ontvangst

=> Hoe wordt een werk ontvangen door
publiek/critici? Wat vinden ze ervan? Krijgt het
veel aandacht? (etc.)

Nescio & Elsschot **Receptie**

- ★ Hun werk werd als ‘afwijkend’ waargenomen
- ★ Ze kregen eerst heel weinig aandacht
- ★ Ze hielden zich afzijdig van het literaire leven
 - (vooral Nescio (“Schrijft u over mij maar niks”))
 - (Elsschot stopte een aantal jaren met schrijven)

Biografie

Nescio

- ★ Directeur van de
Holland-Bombay
Trading Company

Elsschot

- ★ Zakenman

Thematiek

“tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren”
(< Willem Elsschot, “Het huwelijk”)

Nescio

- ★ Maatschappelijk druk, moeten toegeven aan maatschappelijke eisen

Elsschot

- ★ Cf. de personages Boorman & Laarmans in zijn werk (=>)

Nieuwe zakelijkheid

- Neue Sachlichkeit (1918-1933)

Christian Schad, Operation, 1929

Nieuwe zakelijkheid

In de beeldende kunst:

- Neue Sachlichkeit (1918-1933)
- Context: interbellum
(allerlei (technologische)
Veranderingen)
- Reactie op expressionisme
- emotieloze weergave van
alledaagse onderwerpen
- voorkeur voor eenvoud

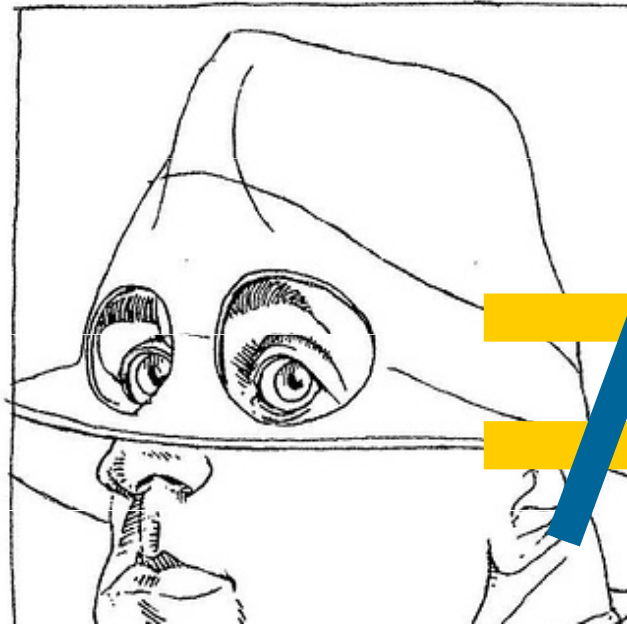
Christian Schad, Operation, 1929

Nescio & Elsschot **Nieuwe zakelijkheid** (?)

- ★ Stijl: nuchter, zakelijk, precies, duidelijk, korte zinnen
- ★ Vertelperspectief: objectief en nuchter (sentimentaliteit wordt vermeden)
- ★ Visie: getuigt van een scherp inzicht in de mens en de hem omringende werkelijkheid.
- ★ Thematiek: industrie, zakenwereld (vooral Elsschot), sport, techniek, etc.

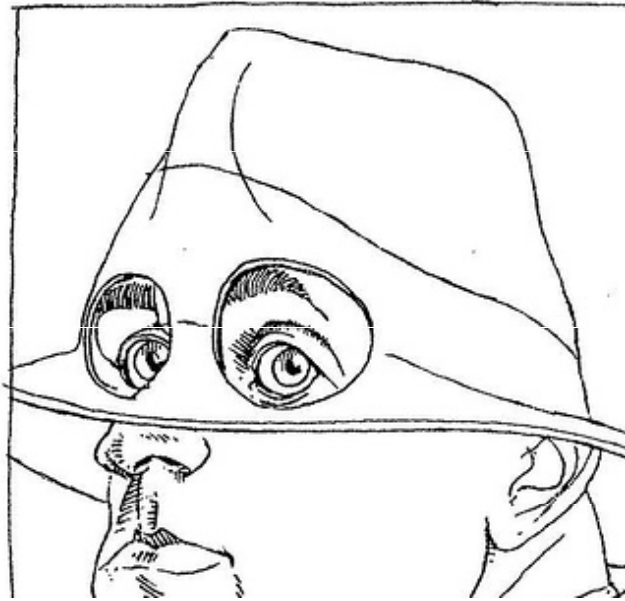
http://s2.ned.univie.ac.at/lic/stroemung.asp?str_id=13

Elsschot

Nescio

Nescio

Maurits Verhoeff
Is u
Amsterdammer?
Ja, Goddank

Een literaire wandeling
door het Amsterdam
van Nescio

Amsterdam

Receptie

- ★ “De bekendheid van Nescio’s werk was tijdens zijn leven minimaal, en zijn ware identiteit bleef decennialang geheim” (*Nederlandse literatuur in een notendop*, p. 86)
- ★ Pas later meer aandacht voor Nescio
- ★ Canonisering vrij beperkt (vooral in Vlaanderen)
- ★ Maar recent: meer en meer over Nescio (cf. meer en meer bekende auteurs en critici schrijven positief over zijn werk)

Mijn leraren Nederlands negeerden Nescio, erger, ze hadden de naam nooit gehoord, en in de boekhandels, waar ik uren lezend doorbracht zonder iets te kopen want mijn zakgeld was bij het begin van de week altijd op, vond ik geen spoor. Sindsdien ben ik er rotsvast van overtuigd dat literaire canons schadelijk zijn voor de volksgezondheid. Elke literaire canon wil

Geert van Istendael over Nescio
(over beperkte canonisering)

Hoewel ik bezeten ben van literatuur heb ik Nescio laat leren kennen. Een heel eind in de twintig was ik al toen ik me aan *De uitvreter* zette. De grap is dat de naam Nescio mij nooit is aangereikt in het onderwijs, ik heb zijn naam zelfs niet horen vallen op de universiteit, hoewel ik daar toch twee jaar lang literatuur op mijn boterham liet smeren. Hij maakt blijkbaar geen deel uit van de canon, wat niet pleit voor de Nederlandse literatuurkritiek of voor de kwaliteit van ons onderwijs. Dat ik Nescio

De populaire Vlaamse romanschrijver Dimitri Verhulst over Nescio (over beperkte canonisering)

Louis Paul Boon zei ooit: „Als mijn huis afbrandt, dan is het werk van Nescio het enige wat ik van de vlammen zal willen redden.” Zo ver wil ik het niet drijven. Als mijn huis afbrandt, dan haal ik mijn vrouw eruit, meer niet. Het werk van Nescio zal ik mij nadien wel weer aanschaffen, tenminste als mijn brandverzekering mij daar de ruimte voor laat. Maar ik begrijp Boon, zijn overdrijving diende om ons iets duidelijk te maken.

De populaire Vlaamse romanschrijver Dimitri Verhulst over Nescio (waardering van zijn werk)

Verlang lijstje

Geef mij Nescio en Tsjechov, oude boeken.

Geef mij na mijn zoveelste kale reis
iemand die mij twee haren uittrekt
en glimlachend zegt: je wordt grijs.

Geef mij alles en zeg: het is niets.

Geef mij niets en zeg: dat is alles.

Geef mij mezelf, geef mij jou.

Ik heb gezocht naar wist ik maar wat.

Geef mij nu eindelijk
wat ik altijd al had.

Dit is een van de gedichten van Herman De Coninck die
in „Het lied der rusteloosheid“ op muziek worden gezet.
Het verscheen in 1980 in „Met een klank van hobo“ en
is ook opgenomen in „De gedichten“.

De bekende Vlaamse dichter Herman de Coninck over Nescio
(waardering van zijn werk)

Openingszinnen

- ★ “Het bedenken van een onsterfelijke openingszin is alleen de groten gegeven. Met twee onsterfelijke openingszinnen maakt een schrijver zich al een beetje los van de wereld. [...] [Nescio] had er slechts een zeer bescheiden oeuvre voor nodig.” (*Nederlandse literatuur in een notendop*, p. 86)

Zin één

- ★ “Behalve den man die de Sarphatistraat de mooiste straat van Europa vond, heb ik nooit een wonderlijker kerel gekend dan de uitvreter.”
- ★ < *De uitvreter* (1911)

De Sarphatistraat in Amsterdam

Ik moest in Amsterdam naar de Sarphatistraat. Bij de Munttoren was ik al verdwaald. Zou ik langs de Amstel lopen? Misschien de Vijzelstraat inslaan? Ik vroeg de weg. Een blonde schone verstrekte me met een brede glimlach het antwoord: „Behalve den man,” zei ze met een hoorbare buigings-n, „die de Sarphatistraat de mooiste plek van Europa vond, heb ik nooit een wonderlijker kerel gekend dan den uitvreter.” Weer die buigings-n. „Studeert u literatuur?” vroeg ik verbouwereerd, maar ze zweeg en liep door. Intussen wist ik nog altijd niet hoe ik in die vervloekte straat kon komen. Dus vroeg ik het nog eens, deze keer aan een wat oudere heer. „Behalve de man,” begon die, en ik liet hem geduldig uitspreken.

Mijn beleefdheid werd beloond, want hij wees me de weg, ik moest gewoon het water volgen. Zo gewoon was het toch ook weer niet, ik ben nog twee keer verdwaald en twee keer werd me het beroemde citaat van Nescio opgedist. Vervuld van optimistische ideeën over het literatuuronderwijs in de Nederlandse scholen raakte ik ter bestemming. Toen ik na gedane taken terug naar het centrum liep, heb ik het nog aan drie mensen gevraagd, voor de sport. Maar de betovering was verbroken. Ze wezen me de weg in het gangbare Amsterdengels: „Nou, dat is onwolking distuns, maar u laup wel heilemaal fukkeerd.”

Zin twee

- ★ “Jongens waren we, maar aardige jongens.”
- ★ < *Titaantjes* (1915)

Drie (van de vijf) Titaantjes in het Oosterpark in Amsterdam

Jongens waren we - maar aardige jongens. Al zeg ik 't zelf. We zijn nu veel wijzer, stakkerig wijs zijn we, behalve Barink, die mal geworden is. Wat hebben we al niet willen opknappen. We zouden hun wel eens laten zien hoe 't moest.

Nescio (ps. van J.H.F. Grönloh, 1882-1961)

Fragment uit *Titaantjes* boven restaurant "Nescio", in 's-Hertogenbosch.

Spelling/stijl

- ★ “Z’n boek was af, z’n gedicht zonder eind hatti vermoord, z’n positie in de maatschappij was een farce.” (< Dichtertje)
- ★ “Daar hatti op gewacht schreef i.” (< De uitvreter)

Spelling/stijl

- ★ Kollwijns spelling (cf. PvO), maar nog meer fonetisch (-'lik' i.p.v. 'lijk'-uitgang, 'nix', 'i' voor 'hij')
- ★ Parlendo (= spreekstijl)

*De structuur van
Nescio's verhalen
is diminutief*

De structuur van Nescio's verhalen is diminutief

Het grote gevaar van de Nederlandse taal, haar echte sterkte, bijgevolg ook haar fatale zwakte, ik bedoel een overmaat van verkleinwoorden, werd door Nescio omhelsd. Hij gebruikt vrijwel uitsluitend verkleinwoorden. Ik neem een willekeurige bladzijde: krantje, artikel-tje, sneetje, vrouwtjes, diertjes, pot-

je. Iedere andere schrijver zou kap-seizen onder de korrelsneeuw van de diminutiefjes, niet Nescio. De structuur van zijn verhalen is diminutief. Zijn stijl is zo harmonisch congruent met het kleinschalige Hollandse landschap dat beide, letter en polder, een onvermoede eigenschap verwerven. Ze winnen iets wat ze niet in zich hebben, ze groeien boven zichzelf uit. Landje en dichtertje worden groots.

Belangrijkste werken

- ★ Opmerking: heel klein oeuvre!
- ★ *De uitvreter* (1911)
- ★ *Titaantjes* (1915)
- ★ *Dichtertje* (1918)

Passage uit *De uitvreter* (1911)

‘Is u Amsterdammer?’ vroeg Bavink. ‘Ja, Goddank,’ zei Japi. ‘Ik ook,’ zei Bavink. ‘U schildert niet?’ vroeg Bavink. Het was een rare burgermansvraag, maar Bavink dacht aldoor maar: wat zou dat toch voor een kerel wezen? ‘Nee, Goddank, ‘en ik dicht ook niet en ik ben geen natuurvriend en geen anarchist. Ik ben Goddank heelemaal niks.’

Dat kon Bavink wel bekoren.

Het schip steigerde, kwakte, rolde en slingerde; het water spatte en plensde over de verschansing; niemand anders was aan dek te bekennen. Vóóruit was het water onafzienbaar vol witte koppen, de schaduw van een groote wolk was een drijvend eiland; heel in de verte voer stampend een zwarte vrachtboot voor hen uit. ‘Kijk,’ zei Japi, ‘de stad Gent’. ‘Je zag in de verte het water aan weerszijden van de boeghoog opvliegen; om de schroef zag je het woelen en bruisen en schuimen. Hol liepen de golven met scherpe kammen, groen en blauw en geel en grijs en wit, al naar de diepte en de weerspiegeling van de wolken, nergens en geen oogenblik ’t zelfde. Een klein sleepbootje sleepte een aak en twee tjalken.

‘Nee,’ zei Japi, ‘ik ben niks en ik doe niks. Eigenlijk doe ik nog veel te veel. Ik ben bezig te versterven. Het beste is, dat ik maar stil zit, bewegen en denken is goed voor domme mensen. Ik denk ook niet. ’t Is jammer dat ik eten en slapen moet. Liefst zou ik dag en nacht blijven doorzitten.’(p.9-10)

De natuur

- ★ Veel beschrijvingen van de natuur
- ★ Pantheïsme
- ★ *Natourdagboek*
(postuum gepubliceerd)

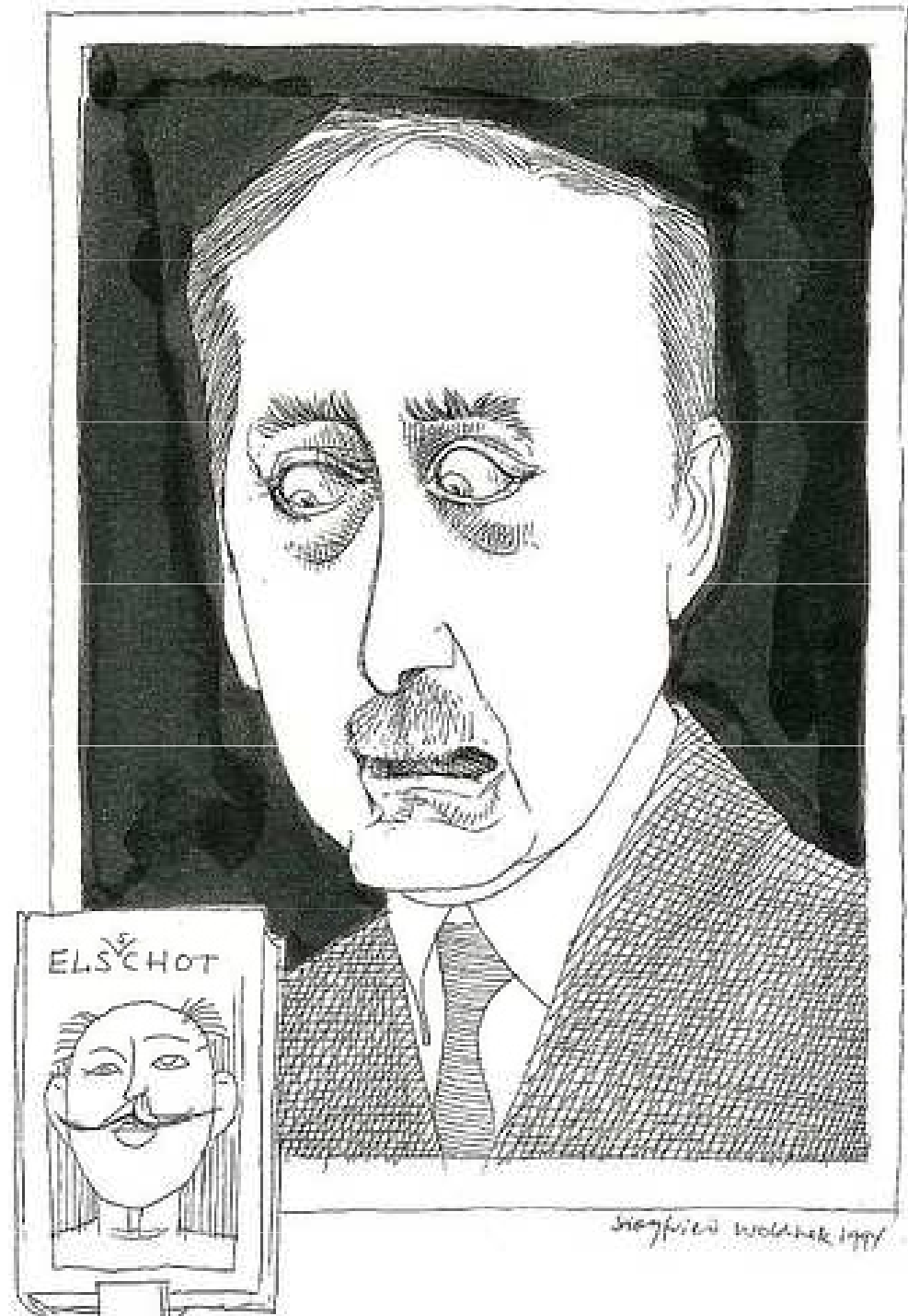
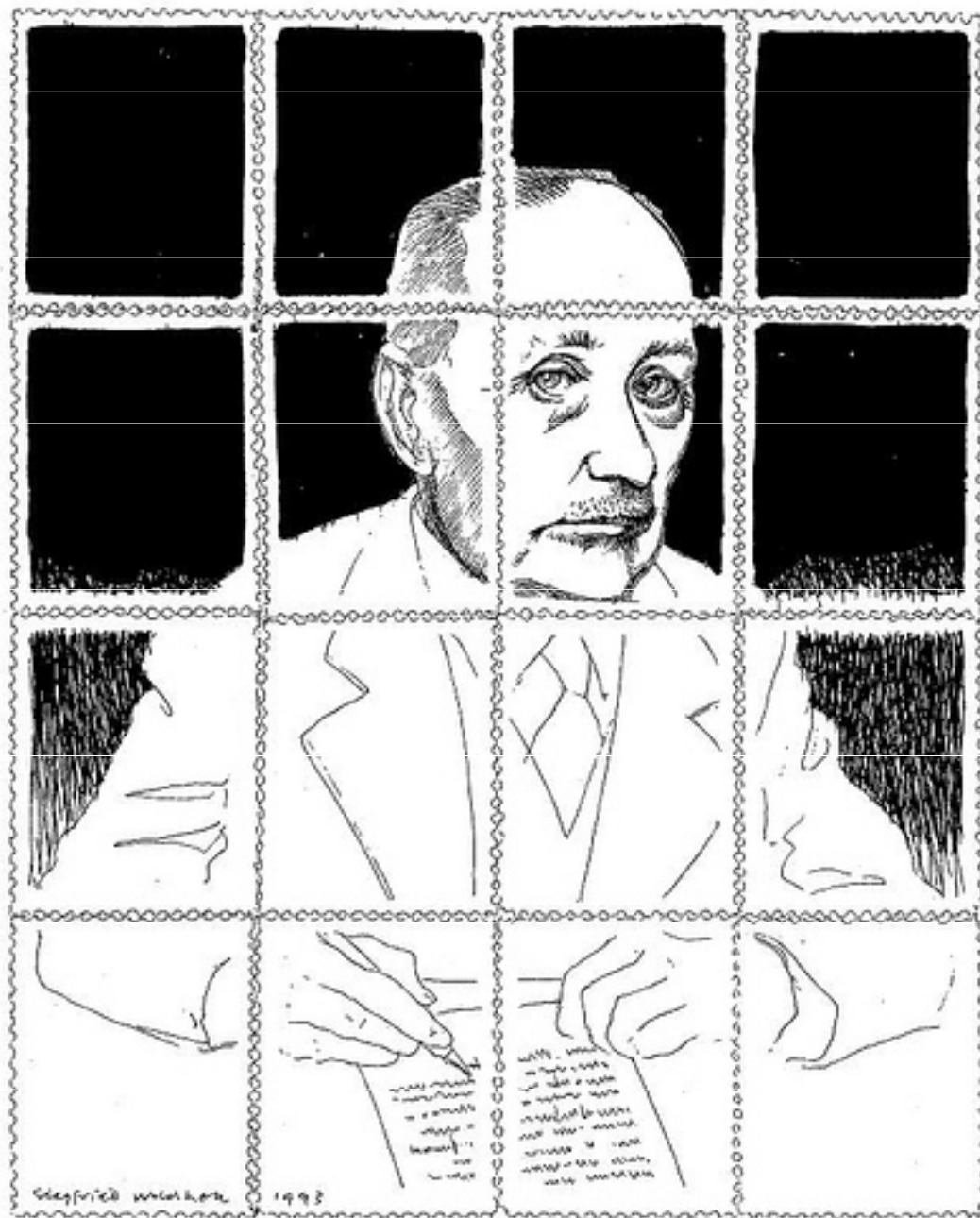

De Nesciobrug in Amsterdam (de langste fiets- en voetgangersbrug in Nederland)

Elsschot

DE GROOTSTE BELG

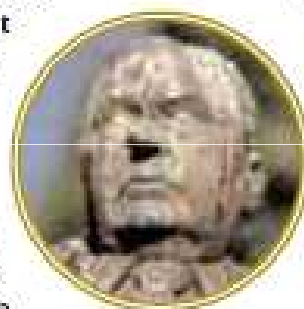
WILLEM ELSSCHOT (schrijver)

1882-1960

19 Dat we trots mogen zijn op Willem Elsschot, bleek vorig jaar nog maar eens toen de Duitse vertaling van zijn novelle *Kaas* een bestseller werd. En een Brits productiehuis kocht de rechten om *Cheese* te verfilmen. Het wordt, na *Villa des Roses* (2002), de tweede Elsschot-verfilming in het Engels, terwijl zijn boeken al in bijna twintig talen uitgebracht zijn. Het zegt iets over de universele kracht van zijn werk. Er staat geen vervaldatum op en je hoeft geen Vlaamse akkers geploegd te hebben om ervan te kunnen houden. Dat ligt voor een deel aan zijn vrijzinnigheid en zijn ironie, maar vooral aan de heldere en zuinige stijl die zijn proza zo meeslepend maakt.

Willem Elsschot heette eigenlijk Alfons De Ridder. De Ridder was niet zo'n uitgesproken Grote Belg. Stijfjes, gesloten en, zowel sociaal als in zijn privé-leven, geen man van grote engagementen. Een doortastende zakenman ook, en naar verluidt een rokkenjager.

De Ridder groeide op in Antwerpen, studeerde aan de handelsschool en ging als bediende in Parijs werken — waar zijn debuut *Villa des Roses* (1913) zich afspeelt — en later in Rotterdam, waar hij trouwde met Fine, de moeder van zijn toen zevenjarige zoon. Terug in België ging hij in de reclamesector werken. Hij vestigde zich na de Eerste Wereldoorlog met vrouw en zes kinderen in de Lemméstraat in Antwerpen, waar hij later

Gerard Waléchap als buurman kreeg. Elsschot schreef over de dagelijkse beslommeringen van De Ridder, maar niet zonder reserves. Twee jaar na zijn huwelijk was er al zijn vaak geciteerde en weinig romantische gedicht *Het huwelijk* („Maar doodslaan deed hij niet, want tussen droom en daad/ staan wetten in de weg en praktische bezwaren,/ en ook weemoedigheid, die niemand kan verklaren,/ en die des avonds komt, wanneer men slapen gaat”). Zijn zakenleven zou hij met spot en zelfs walging beschrijven (in *Kaas*, maar vooral in *Lijnen/ Het been*), zijn gezinsleven met een mengeling van genegenheid en cynisme (*Tsjip/ De Leeuwentemmer* en ook *Het dwaallicht*). Zelf noemde

hij dat schrijven „het bereizen van een vreemd land, waarvan de lokstem mij komt tergen als ik vreedzaam bij de kachel zit” (nabeschouwing bij *Tsjip*).

Twee keer schreef Elsschot een politiek gedicht, de eerste keer voor een communist, de tweede keer, in 1947, voor de Vlaams-nationalistische collaborateur August Borms. Dat maakte hem bij velen ongeliefd. Het is nooit helemaal duidelijk geworden wiens zaak hij met het Borms-gedicht wilde steunen, en Elsschot heeft zich ook niet uitgesloofd om er zich uit te praten. Hij was een man van weinig woorden, en hij moet geweten hebben dat dat zijn sterkte was.

Dorien Knockaert eindredacteur

■ www.weg.be

Antwerpen

Elsschot in Antwerpen

Bekendste werken

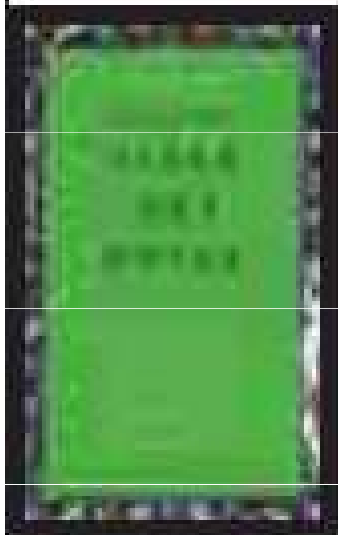
(vgl. top 5 in *De Standaard*)

★ *Villa des roses* (1913) – debuut

★ *Lijmen* (1924), later met vervolg: *Lijmen/Het been* (1938)

★ *Kaas* (1933)

Villa des roses

2 Villa des roses

In januari 1913 bracht het literaire tijdschrift *Groot Nederland* twee voorpublicaties: Louis Couperus' *Herakles* en *Villa des roses*, de debuutroman van de 31-jarige Willem Elsschot. De lezers zullen raar opgekeken hebben. Wat een stijlcontrast! *Herakles* is barok, volgestouwd met details. De taal van *Villa des roses* daarentegen is gefilterd tot alleen die elementen overbleven die bijdragen aan de kracht van het verhaal. Jan Greshoff, later Elsschots vriend, schreef: 'Zelden trof een Nederlandsch boek mij zoo direct en zo diep, omdat het anders was dan alle andere Nederlandsche boeken, welke ik gelezen had.'

Lijmen/Het been

L Lijmen/Het been

Lijmen/Het been staat hoog op menig voorkeurslijstje. Het is het boek waarin de zakenman Alfons De Ridder zijn Boormaniaanse reflecties met verve ten tonele voert. In de laatste zin van het hoofdstuk 'Business' bijvoorbeeld: 'Wees beleefd tegen je klanten, want het zijn je vijanden, vergeet het niet. Zij

laten slechts los wat je ze ontwingt en behouden alles waar je niet voor opkomt met je leven.' De Nederlandse schrijver en journalist Jan Blokker schreef onlangs: 'Zelf zal ik het vlak na de Tweede Wereldoorlog hebben gelezen – maar toen ook meteen nog eens, en nog eens, en nog eens. Toen de oudste van onze kinderen veertien of vijftien was geworden, nam hij het uit mijn kast en mee naar zijn kamer. De eerste avond bleef het stil. De tweede avond hoorde ik hem ineens hard en onbedaarlijk lachen. Toen wist ik dat hij op bladzij 219 was aangekomen. Daar had ik lang geleden ook zelf geschaterd.'

Scène uit de film Lijmen/Het Been, gebaseerd op Elsschot

Boorman/Laarmans

Boorman: ‘de imponerende, nuchtere zakenman, een “lijmer” die niet terugschrikt voor amorele verkooptechnieken.’

Laarmans: ‘een goede, goedge, ietwat hulpeloze en zwakke mens, een idealist’

In *Lijmen/Het Been*

In *Kaas* (‘een persiflage op de snobistische zakenwereld’) alleen Laarmans

Kaas

3 Kaas

Kaas is dé bestseller uit Elsschots oeuvre. Vorige week verscheen de Braziliaanse uitgave en straks komt er een Turkse versie. In 2002 haalde *Cheese* de cover van de *New York Times*. Elsschot zelf zei over *Kaas*: ‘Ik vind dit boek – een roman kan het niet genoemd worden – mijn meeste geslaagde [...] Het is

meer nog dan de andere boeken, een brok uit mijn leven, de uitdrukking van mijn walg tegenover publiciteit en handel. Omdat publiciteit een te abstract onderwerp was om over te schrijven heb ik kaas genomen. Het heeft vorm, kleur, het ruikt en het stinkt soms. Ik had ook vis kunnen nemen.’

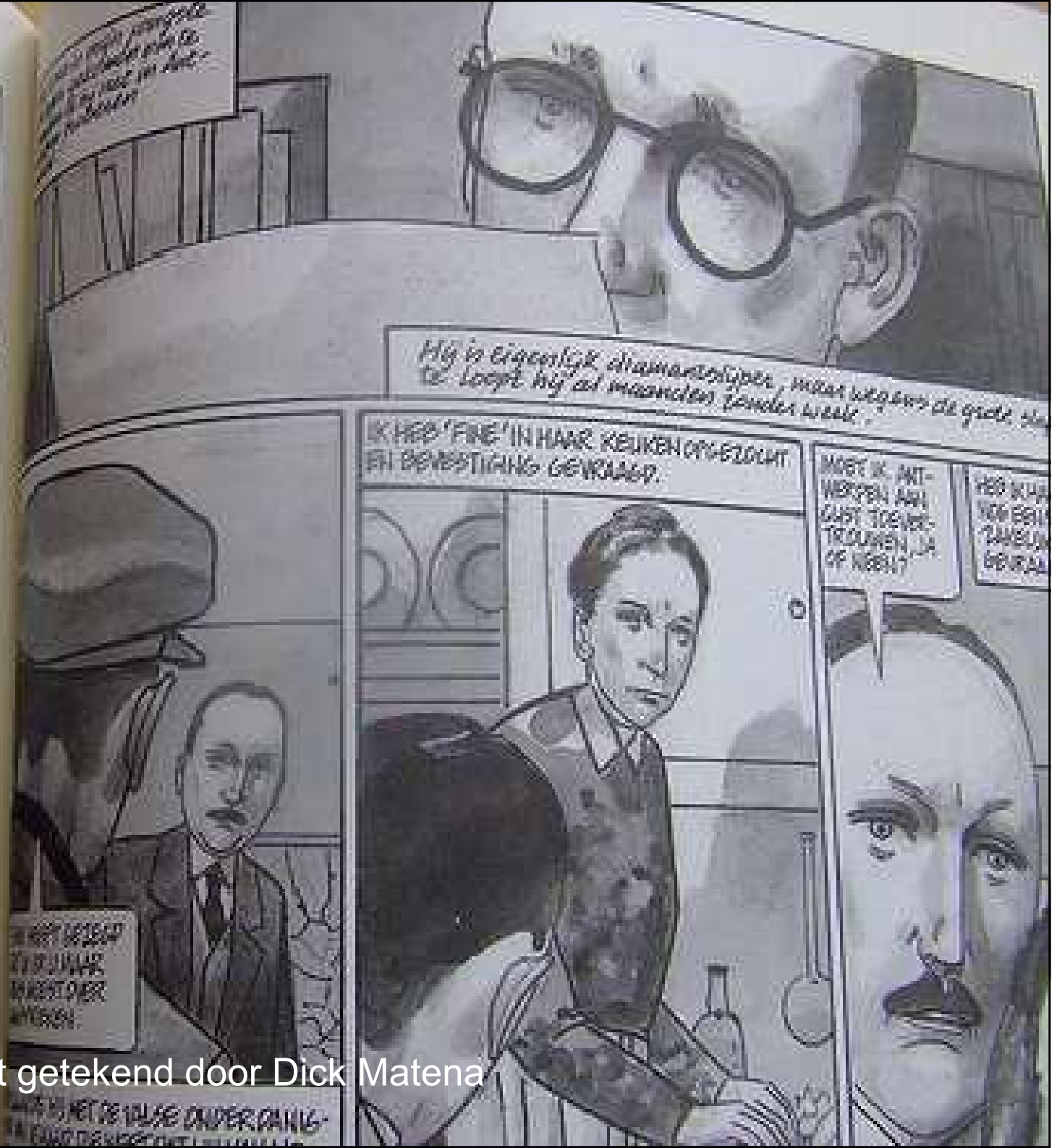

NIKT

WANDELSTOK EN DERGELIJKE, WANT NA HET BEZOEK KON IK MI DE EERSTEN NIET TE BINNEN ROEPEN.

LAAR

MAAR HET BEELD VAN MIJN ALLEENSTAAND KANTOOR LAAT MI GEEN RUST.

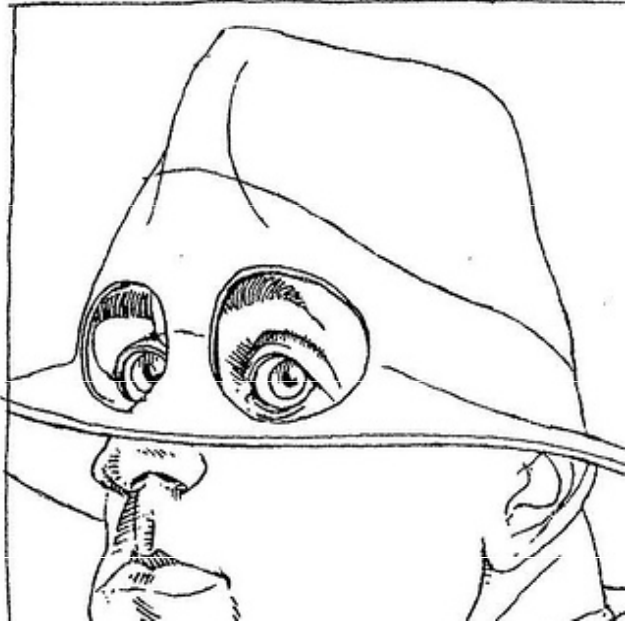
Hij is eigenlijk dramantypen, maar wijgens de grote. Hij te looft hij al maanden zonder werk.

IK HEB 'FINE' IN HAAR KEUKEN OPGEZICHT EN BEVESTIGING GEVRAAGD.

MOET IK ANTWERPEN AAN GUST TOE EN TROUWEN JA OF NEE?

HET IS MIJN VON BENI TAMELON GEVRAAG

Kaas van Willem Ellschot getekend door Dick Matena

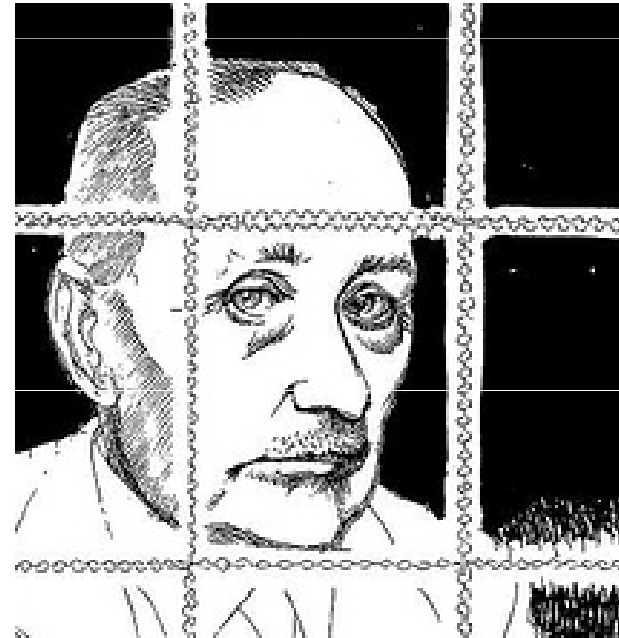

Hand-out + kopieën!

Nescio Fragment uit *Titaantjes*

Fragment uit *Kaas* **Elsschot**

Hand-out + kopieën!

“Het huwelijk” Elsschot

Referaat Michal

